

22. Jakie oblicza ma przyjaźń? (Łk 11,5-8)

ks. Michał Glaza

Cele katechetyczne – wymagania ogólne

- analiza i interpretacja przypowieści Łk 11,5-8
- odkrywanie wartości przyjaźni w świetle tekstu Łk 11,5-8
- pogłębienie rozumienia relacji przyjacielskiej
- kształtowanie postaw: wytrwałości, otwartości, gotowości pomocy

Treści – wymagania szczegółowe

- na podstawie doświadczenia uczeń odpowiada na pytanie o cechy przyjaciela
- na podstawie tekstu biblijnego o natrętnym przyjaciolem uczeń definiuje pojęcie relacji przyjacielskiej
- po katechezie uczeń wie, że ludzie mogą różnie rozumieć i przeżywać przyjaźń
- po katechezie uczeń wie, że przykłady przyjacielskiej postawy mogą motywować innych do zmiany ich postępowania

Formy organizacji zajęć: zbiorowa, grupowa, indywidualna

Uwagi dodatkowe

Proponowany konspekt katechezy na temat przypowieści o natrętnym przyjaciolem skupia się wyłącznie na zagadnieniu przyjaźni. W konspekcie celowo pominięto interpretację metaforyczną przypowieści, która pozwala na wyciągnięcie wniosków o znaczeniu wytrwałej modlitwy.

Metody dydaktyczne: słoneczko, burza mózgów, piramida priorytetów, rozmowa ukierunkowana, praca z tekstem, list

Środki dydaktyczne: materiały piśmiennicze (flamastry, duże arkusze papieru, paski papieru do „słoneczka”, klej); definicja: „pytanie retoryczne” (A. Okopień-Sławińska, „Pytanie retoryczne”, J. Sławiński (red.), *Słownik terminów literackich*, Wrocław 2002, s. 457); charakterystyka trzech przyjaciół (W. Pikor, Komentarz do przypowieści Łk 11,5-8) (zał. 1)

I. W STRONĘ TEKSTU BIBLIJNEGO – JAK BYĆ PRZYJACIELEM?

Wprowadzenie

Ludzie czasem bardzo pochopnie nazywają kogoś swoim przyjaciolem. Zdarza się nawet, że niektórzy mianem przyjaciela nazywają jakieś domowe zwierzę. O przyjaźni mówić można bardzo dużo, lecz aby zrozumieć jej istotę, potrzeba przykładu postępowania. Przyjaźń bowiem nie wyraża się w słowach, ale przede wszystkim w postępowaniu.

Aktywizacja

Metoda: słoneczko

Materiały : paski papieru, duże arkusze papieru, przybory do pisania, klej

- Uczestnicy pracują w małych grupach metodą „słoneczka”. Paski papieru należy nakleić na planszy w formie promieni słońca. W tarczę „słoneczka” należy wpisać hasło: „przyjaciel”. Zadaniem uczestników jest wskazanie **cech i zachowań, które charakteryzują przyjaciół**.

Proponuje się utworzenie trzech grup:

- pierwsza – wymienia **cechy**, które są pożądane u przyjaciela (*np. szczerłość, otwartość, zaufanie, troskliwość*);
- druga – wypisuje **zachowania**, które można podejmować wobec przyjaciela (*np. zwracać się o pomoc w każdej chwili, prosić o radę, prosić o wsparcie, zwierzać się*);
- trzecia – wskazuje na **oczekiwania**, jakie można mieć wobec przyjaciela (*np. gotowości do pomocy, poświęcenia czasu*).

Puenta

W podsumowaniu należy wskazać, że przyjaźń jest relacją międzyosobową. Jako taka wymaga świadomego i dobrowolnego zaangażowania, dobrej komunikacji, a wyraża się nie tyle w deklaracjach, co w postępowaniu.

II. W TEKŚCIE BIBLIJNYM – JEZUSOWE SPOJRZENIE NA PRZYJAŹŃ

1. CO JEST OCZYWISTE W PRZYJAŹNI?

Wprowadzenie

Przypowieść o natrętnym przyjacielu ma kształt pytania retorycznego. Z tego powodu jej analiza wymaga zapoznania się najpierw z figurą stylistyczną, jaką jest pytanie retoryczne. Pomocna dla zrozumienia treści przypowieści może być też próba przełożenia jej na bardziej zrozumiały współcześnie język.

Aktywizacja

Metoda: burza mózgów; rozmowa ukierunkowana; praca z tekstem

Materiały: definicja „pytanie retoryczne” (A. Okopień-Sławińska, „Pytanie retoryczne”, J. Sławiński [red.], *Słownik terminów literackich*, Wrocław 2002, s. 457); tekst przypowieści Łk 11, 5-8

Pytanie retoryczne

Użycie formy pytania nie w celu wyrażenia wątpliwości i uzyskania odpowiedzi, ale dla podkreślenia przekonań mówcy, który pytając angażuje mocniej uwagę słuchaczy i apeluje do ich współdziałania, niż gdyby wypowiadał zdania twierdzące.

- Prowadzący podaje definicję „pytania retorycznego” i prosi o podanie przykładów takich pytań. Prowadzący może pomóc podając przykłady: *Kto z was widząc głodnego kolegę nie podzieli się śniadaniem? Kto z was nie lubi miło spędzać czasu? Kto z was nie chce być szczęśliwym?*
- Wskazać należy, że na takie pytanie nie udziela się odpowiedzi, a jedynie pobudza się słuchacza do myślenia i prowokuje, by na tak zadane pytanie odpowiedział sobie w myślach.

- Gdy uczestnicy osiągną sprawność w tworzeniu pytań retorycznych, należy odczytać przypowieść o natrętnym przyjacielu (Łk 11,5-8). Może to nastąpić poprzez indywidualną lekturę bądź przez głośne odczytanie tekstu na sposób liturgiczny. Aktualizacja przypowieści nastąpi poprzez rozpoznanie w niej pytania retorycznego, które Jezus stawia swoim słuchaczom odnośnie przyjaźni. Przykład: „Czy wyobrażasz sobie, że mając ugościć podróżującego przyjaciela, pójdiesz w nocy do innego przyjaciela i poprosisz go o pożyczenie jedzenia, a on z błahych powodów tobie odmówi?”
- Warto dodać, iż dla ludzi współczesnych Jezusowi, biorąc pod uwagę wschodni obowiązek gościnności, odpowiedź na tak zadane pytanie musiałaby brzmieć: „Nie wyobrażam sobie, by ktoś mógł tak źle postąpić, a szczególnie przyjaciel”.

Puenta

W podsumowaniu stwierdzić należy, że użycie formy pytania retorycznego mogło prowadzić słuchaczy przypowieści do oburzenia zachowaniem „przyjaciela”, który był proszony o pomoc, a nie chciał jej udzielić z tak błahych powodów. Wyciągnąć można także wniosek, że gdy rzekoma przyjaźń nie jest wystarczającym motywem pomocy, zaangażowanie i wytrwałość, stanowiące przecież wartość same w sobie, zostają wynagrodzone.

2. JAK BUDOWAĆ RELACJĘ PRZYJACIELSKĄ?

Wprowadzenie

W przypowieści o natrętnym przyjacielu jest mowa o trzech przyjaciółach: jeden jest w potrzebie, drugi chce go ugościć, trzeci jest proszony o pomoc w tej sprawie. Sytuacja każdego z nich jest inna, podobnie też sposób przeżywania przez nich przyjaźni.

Aktywizacja

Metoda: praca z tekstem, piramida priorytetów

Materiał : charakterystyka trzech przyjaciół (W. Pikor, Komentarz do przypowieści Łk 11,5-8) (zał. 1); większe arkusze papieru, flamastry

Przyjaciel w potrzebie

Na drugim planie opowieści pojawia się postać człowieka, który będąc w podróży, zachodzi w gościnę do swego przyjaciela. Jego niespodziewane przyjście do domu przyjaciela świadczy o tym, iż przyjaźń jest dla niego kwestią wzajemnego zaufania, które pozwala liczyć na pomoc ze strony przyjaciela o każdej porze dnia i nocy. Wobec świętego prawa gościnności mógł zatrzymać się u kogokolwiek na noclegu, ale idzie do przyjaciela, bo jest pewny jego osoby, jego gotowości do poświęcenia. Przyjaźń jest przez niego przeżywana jako wewnętrzny imperatyw, który sprawia, że miłość wobec przyjaciela jest nie tylko odruchowa i spontaniczna, ale wręcz przymusowa: przyjaciel bowiem jest kimś tak bliskim jak własne życie (por. Pwt 13,7).

Natarczywy przyjaciel

Przyjaciel, z którym mają utożsamiać się słuchacze przypowieści, wchodzi w podwójną relację: z jednej strony ma przyjść z pomocą swojemu przyjacielowi w podróży, z drugiej zaś strony sam musi prosić swojego przyjaciela o pomoc. Przyjaźń nie jest dla niego czymś abstrakcyjnym, lecz

przekłada się na konkretne czyny miłości. Nie waha się poświęcić dla przyjaciela swojego czasu, wygody i reputacji. Tę ostatnią naraża przemierzając w środku nocy miejscowość i robiąc hałasy, by zbudzić przyjaciela. Wierzy w przyjaźń i dlatego ma odwagę niepokoić przyjaciela. Sposób, w jaki to czyni, stanowi istotę przesłania przypowieści. Jego zachowanie jako proszącego jest określone słowem *anaideia* (w. 8). Termin ten normalnie wyraża postawę kogoś, kto jest „bezczelny” i „bezwstydy” (etymologicznie rzeczownik pochodzi od słowa *aidōs* – „skromność, szacunek”). Z tego można wyprowadzić znaczenie: „śmiałość, natarczywość, nachalność”, które odpowiada sytuacji opisanej w naszej przypowieści. Natarczywość, z jaką drugi przyjaciel prosi, jest uparta i wytrwała. Mimo odmowy ze strony przyjaciela, nie rezygnuje. Trudności jakby wzmacniają i intensyfikują jego prośbę.

Przyjaciel proszony o pomoc

W osobie trzeciego z przyjaciół przyjaźń zostaje wystawiona na próbę. Jego odmowa pomocy przyjacielowi świadczy o tym, iż przyjaźń postrzega on w kategoriach przykrego ciężaru. Jego słowa o „naprzykrzaniu się” przyjaciela w w. 7 znaczą dosłownie, że ten „dostarcza mu mazołu”. Tylko pozornie dla tego człowieka większą wartością od przyjaźni jest rodzina. Wprawdzie mówi o chęci niezakłócania jej spoczynku nocnego, ale tak naprawdę myśli tylko o sobie, o swojej wygodzie. Z tej perspektywy patrząc, można by sądzić, iż udzielona przez niego pomoc przyjacielowi pochodziła z czysto egoistycznych pobudek. Dotarło bowiem do niego, iż nie zaśnie, dopóki nie pozbędzie się swego nieustępliwego przyjaciela (por. w. 8). Jednakże gest, którym odpowiada na jego prośbę, dowodzi, że i on nie lekceważy przyjaźni. Wspierając swojego przyjaciela, nie stosuje arytmetyki i zamiast trzech chlebów daje mu znacznie więcej, niż prosił: „da mu wszystko (*hosōn*), co potrzebuje”. Jego odpowiedź zatem nie jest już na „prośbę”, lecz na „potrzeby”, które ma jego przyjaciel. Jego potrzeby nie sprowadza tylko do „trzech chlebów”, gdyż wtedy w zdaniu pojawiłby się zaimek względny *hōn* („to, co potrzebuje”). Tymczasem użyty przez Jezusa zaimek *hosōn*, w świetle innych wystąpień w Ewangelii Łukasza (np. 4,23.40; 18,12,22), wyraża ideę całości, totalności. Skąd właściwsze będzie tłumaczenie: „wszystko, co potrzebuje”. Zatem ostatni z przyjaciół pod wpływem postawy swego proszącego przyjaciela sam dojrzewa do przyjaźni.

- Uczestnicy pracują w trzech grupach, z których każda ma za zadanie charakterystykę jednego z trzech przyjaciół za pomocą metody „piramida priorytetów”. W analizie ich postawy pomocą służy komentarz ks. W. Pikora (zał. 1).

Uwaga

W przypadku większej liczby uczestników można utworzyć więcej grup. Wówczas ta sama postać będzie przedmiotem analizy kilku grup.

- Grupa ustala sześć wartości, którymi kieruje się dana postać z przypowieści. Następnie układa je w piramidę, na szczycie której powinny znaleźć się wartości kluczowe dla budowania relacji przyjaźni.

- „Piramidy” zostają zapisane na większych arkuszach papieru, które zostają zawieszane obok siebie. Poprzez dyskusję uczestnicy identyfikują te wartości, które są niezbędne dla budowania przyjaźni.

Puenta

Mimo że przyjaźń może być przeżywana odmiennie przez różne osoby, to jednak w przyjaźni pewne cechy są niezbędne. Do nich należy, jak pokazuje analizowana przypowieść: gotowość pomocy, oddanie, zaangażowanie, troska, wytrwałość, otwartość. Bez nich trudno istniejącą relację nazywać przyjaźnią. Przyjaźń jest zarazem relacją dynamiczną, która wymaga wciąż pracy zmierzającej w kierunku pogłębienia tej relacji. Widać to na przykładzie ostatniego z trzech przyjaciół.

III. Z TEKSTU BIBLIJNEGO W ŻYCIU – CO MOGĘ OFIAROWAĆ PRZYJACIELOWI?

Wprowadzenie

Prośba o chleb w przypowieści jest w istocie prośbą o przyjaźń. Na koniec spróbujemy odnieść doświadczenia trzech przyjaciół z przypowieści do przeżywanych przez nas relacji przyjacielskich. Każdy z nas niech napisze **w formie listu do przyjaciela, w czym ta opowieść Jezusa może pomóc w budowaniu i pogłębianiu przyjaźni.**

Metoda: list

Uwaga

To aktywizacja może być zaproponowana jako zadanie domowe.